

А. Ю. Цина,

доктор педагогічних наук, професор

(Полтавський національний

педагогічний університет імені В.Г. Короленка)

ТЕХНОЛОГІЇ МОТИВАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ЗАСОБАМИ ВЗАЄМОДІЇ ІЗ ЗОВНІШНІМ ОСВІТНІМ СЕРЕДОВИЩЕМ

Важливою складовою особистісно орієнтованої професійної підготовки майбутнього вчителя технологій виступають педагогічні технології реалізації цілей і завдань навчання. Багато відомих освітніх технологій можуть бути ефективно використані за умови переосмислення особливостей їх застосування з позицій сучасної персонології. Застосування концепцій розвитку особистості в професійній підготовці майбутнього вчителя технологій надає їм методичної спрямованості.

Педагогічні технології особистісно орієнтованої професійної підготовки майбутнього вчителя технологій доцільно розглядати у відповідності з мотиваційним компонентом професійної готовності, який визнається дослідниками різних видів педагогічної діяльності (А. Капська, А. Лисенко, Д. Мазоха, В. Масенко, О. Пехота, А. Старєва, Т. Тихонова) визначальним в орієнтації майбутнього вчителя за обраним видом професійної діяльності, таким, що створює успішність функціонування інших складових професійної готовності вчителя: комплексу індивідуально-психологічних якостей, системи знань, умінь і навичок, поглядів, установок на професійно-педагогічну діяльність, почуттів, задоволеності працею вчителя.

Аналітичний огляд наявних структурних концепцій мотивації особистості з позицій їх ефективності для пояснення і прогнозування складових сучасної професійної підготовки майбутніх учителів технологій

дозволяє нам визначити її специфічні цільові, процесуальні й кількісно-якісні компоненти.

Навчально-біхевіоральний напрямок в теорії особистості Б. Скіннера не передбачає необхідності розглядати внутрішні мотиваційні стани людини для пояснення її поведінки, зосереджуючись на взаємодії явищ оточення і відкритої поведінки [5, с. 351]. Тому він розглядає особистість через певні форми поведінки, які набуваються оперантним навчінням. Науковий аналіз педагогічних технологій підвищення рівня мотивації особистості у професійній підготовці нами здійснено через їх упорядкування на підставі навчально-біхевіоральної структурної концепції мотивації діяльності особистості. Цей концептуальний напрям об'єднує групи педагогічних технологій мотивації професійної підготовки засобами взаємодії із зовнішнім освітнім середовищем, у якому певні особистісно-професійні новоутворення набуваються під час оперантного навчіння.

Завданням нашого дослідження стало використання зазначеного концептуального напрямку як науково-методологічного підґрунтя, для його доведення до рівня технологій підвищення рівня мотивації особистості майбутнього вчителя технологій у професійній підготовці.

Набуття певних особистісно-професійних новоутворень під час оперантного навчіння у взаємодії із зовнішнім освітнім середовищем обумовлює мотивацію професійної підготовки майбутніх учителів технологій. Найкращу мотивацію до здобуття знань видатний педагог В. Сухомлинський вбачав у необхідності сприяння і допомоги у навчанні інших [4]. Соціологізаторські технології пояснюють механізм формування внутрішніх особистісно-професійних новоутворень як інтеріоризацію (перехід) зовнішнього впливу освітнього середовища у внутрішньоособистісні новоутворення. Навчально-професійна взаємодія між суб'єктами професійної підготовки виступає тут основою професійного становлення особистості майбутнього вчителя технологій.

Внутрішні особистісно-професійні новоутворення майбутніх учителів

технологій визначаються, значною мірою, не стільки факторами спадковості і природних задатків, як це має місце для мистецьких, спортивних видів професійної діяльності, скільки ходом засвоєння професійно-педагогічної культури, за допомогою якої професійно-педагогічний соціум формує в студентів нові і розвиває задані спадковістю професійно-значущі для педагогічної діяльності якості і здібності. А. Макаренко зазначав, що кожен, хто захоче, може стати майстром педагогічної праці. У забезпеченні успішності професійної підготовки педагогів ми виходимо із визнання переважного значення технологій професійного навчання, водночас підкреслюючи, що рівень і швидкість формування професійно-педагогічної готовності майбутніх учителів обумовлюються спадковістю, природними задатками особистості кожного окремого студента.

Технологія особистісно орієнтованого навчання (І. Якиманська) передбачає поєднання зовнішньої нормативно-відповідної освітньої діяльності соціуму з учінням, що розкриває і використовує суб'єктний досвід кожного учня, сприяючи становленню особистісно-значущих способів пізнавальної діяльності [8]. Навчальні можливості студентів визначаються їхнім операційно-професійним досвідом, на підставі якого відбувається поєднання навчально-виховних ситуацій з освітніми можливостями майбутніх учителів. Створення відкритого освітньо-професійного простору, спрямованого на виявлення і прояв кожним студентом своїх навчально-професійних можливостей, обумовлює формування внутрішнього індивідуального навчально-професійного профілю студента через оперантне наuczіння – засіб активного стимулювання майбутніх учителів технологій до особистісно-професійного саморозвитку.

Саме поняття “освітньо-професійний простір” визначається, за Н. Селівановою, як освоєна викладачами ВНЗ частина потенційного освітнього середовища, те поле навчально-професійної діяльності, яке цілеспрямовано розвивається і перетворюється [3]. Наприклад, в освітньо-професійному просторі академічної групи студентів головним чином

відбувається педагогічна взаємодія суб'єктів професійної підготовки. Натомість “освітнє середовище” визначається як даність, що реально склалася як функціонуюча сукупність факторів впливу на характер і результати професійної підготовки, які не є результатом педагогічної діяльності викладачів по створенню умов для особистісно-професійного розвитку майбутніх учителів технологій.

Відповідно до системно-інформаційної методології в сучасній науці [1, с. 78] зовнішнє освітнє середовище здатне адекватно сприймати освітню інформацію з боку суб'єктів професійної підготовки і, як наслідок, може набувати властивостей освітньо-професійного простору лише за умови її відповідності актуальному стану освітнього середовища. В іншому випадку впливи цієї освітньої інформації і пов'язані з нею види професійно-педагогічної діяльності майбутніх учителів сприйматимуться освітнім середовищем як дезорганізуючий чинник, і всі прояви середовища будуть спрямовані на їх відторгнення. Чинниками трансформації частини освітнього середовища в освітньо-професійний простір виступають спільність мети, інтересів і мотивів освітньої діяльності суб'єктів освітньо-професійної взаємодії освітнього закладу і зовнішнього середовища, внутрішній розподіл між ними функцій.

Освітньо-професійна діяльність майбутніх учителів в умовах зовнішнього освітньо-професійного простору сприяє формуванню в них компетентностей співпраці з учителями, учнями, їхніми батьками, готовності до виконання функцій соціального педагога і вчителя технологій.

Реалізація у ВНЗ *технологій професійно-розвивального середовища*, які забезпечують повноцінне оперантне навчіння майбутніх учителів і організують наближене до студентів середовище їх життєдіяльності, виступає фоном для опосередкованої особистісно-розвивальної взаємодії суб'єктів професійної підготовки. Задатки до педагогічної діяльності у вигляді значущих для неї здібностей існують у всіх людей – необхідно лише створити для їх виявлення і розвитку сприятливе для оперантного навчіння освітньо-

професійне середовище. Широта освітньо-професійного простору повинна забезпечувати широкі можливості для реальної і віртуальної участі студентів у навчально-професійній діяльності, надаючи простір для творчої активності і самостійності, реалізації їх нахилів і здібностей у посиленому за складністю і безпечному, що захищає від негативних впливів освітнього простору, такому, що викликає позитивне емоційне ставлення до навчання.

Створення у ВНЗ особливих освітніх просторів (навчального, інформаційного, естетичного, спортивного і ін.), наповнених людьми, різними об'єктами для особистісно-професійних проб, що мають значення для майбутньої діяльності вчителя технологій, сприяє професійно-педагогічній взаємодії студентів різних курсів і самоврядуванню, спільному створенню традицій, правил студентського життя, мотивує у майбутніх учителів прагнення до побудови самостійної активної навчально-професійної по оволодінню спеціальністю і перетворенню навколишнього середовища. Такий підхід реалізується педагогічною *технологією забезпечення освітніми закладами самовизначення молоді* О. Тубельського, яка дозволяє студентам усвідомлювати особистісні смисли своєї навчальної і майбутньої професійно-педагогічної діяльності, сприяє розпізнаванню образу свого "Я" з набуттям досвіду розвитку своєї професійно-педагогічної індивідуальності [2, с. 605].

Перехід за названою технологією від лінійної, повністю регламентованої до просторової організації освітнього середовища освітнього закладу шляхом створення жорстко не регламентованих освітньо-професійних просторів дає змогу майбутньому вчителю технологій розпізнати і сформулювати свій індивідуальний стиль професійно-педагогічної діяльності. Кожному студентові необхідно надавати можливість займатися професійно-педагогічною діяльністю за інтересами, шукати і пробувати себе в розв'язанні проблем внутрішнього і зовнішнього навчально-професійного просторів.

Організація професійної підготовки в середині освітнього закладу повинна будуватися з урахуванням впливів на її суб'єктів навколишнього освітнього середовища, здійснюючи *технологію роботи в соціумі*

(С. Шацький) [6]. Через оперантне навчіння освітній заклад повинен мати органічні зв'язки з суспільством і оточуючим освітнім середовищем, здійснюючи його педагогізацію. Студентські колективи, сформовані за професійно-педагогічними інтересами, одночасно з професійною підготовкою повинні брати активну участь у педагогічному вдосконаленні навколишнього середовища. Для цього освітній заклад повинен мати список регіональних справ, у яких студенти могли б взяти посильну участь.

Причетність особистості майбутнього вчителя технологій під час навчання у ВНЗ до регіональних суспільних інститутів розширює межі його діяльності до рівня компетенцій соціального педагога, який здійснює припустиме втручання в соціалізацію учнівської молоді і населення регіону, опосередковано зв'язуючи особистість із суспільством.

Зовнішнє середовище ВНЗ виступає важливим джерелом оперантного навчіння, емоційних переживань майбутнього вчителя технологій, формування у нього ціннісних орієнтацій, є сферою застосування і розвитку особистісно-професійних новоутворень, сформованих в умовах ВНЗ. Водночас зовнішнє середовище стає предметом колективної турботи студентів, формуючи гуманне ставлення як до самого середовища, так і до людей, які в ньому проживають. Організація під час професійної підготовки майбутнього вчителя технологій можливих освітніх впливів на зовнішнє середовище з метою його покращення складає сутність явища педагогізації навколишнього середовища.

Педагогічний університет повинен стати центром освітнього середовища свого регіону, тісно пов'язуючи освітньо-професійну діяльність з життям місцевої спільноти, спиратися у цій діяльності на її інтереси. Принципи сумісної діяльності в опікуванні загальними для освітнього закладу і спільноти проблемами, взаємодія у їх вирішенні обґрунтовується педагогічною *технологією регіонального соціокультурного комплексу* О. Андрійка, за якою освітній заклад вибудовує для всіх мешканців найближчого середовища доступні форми освіти, кооперуючи і спрямовуючи

всі регіональні ресурси на навчання успішній життєдіяльності в умовах свого регіону [2, с. 624]. Сучасний соціокультурний комплекс у такому розуміння виступає прообразом майбутніх зовнішніх *освітніх округів* як єдиних освітніх просторів, що є добровільною формою об'єднання освітніх закладів різних рівнів і галузей підпорядкування як суб'єктів цих округів [7].

На базі регіональних освітніх закладів створюватимуться освітньо-виховні центри, які реалізовуватимуть цільові освітні регіональні програми. Забезпечення діяльності *освітнього округу* як регіонального освітнього простору потребує підтримки з боку допоміжних служб і підрозділів, які забезпечуватимуть повноцінне управління, режим роботи і взаємодію мережі різних освітніх закладів: засоби інформації, структури забезпечення життєдіяльності і працевлаштування населення, медичного, фінансового забезпечення, соціально-психологічної підтримки і супроводу кожного споживача освітніх послуг.

Розглянуті педагогічні технології мотивації професійної підготовки майбутніх учителів технологій у зовнішньому освітньому середовищі сприяють його поступовій трансформації у впливовий освітній простір, у якому з використанням розглянутих педагогічних технологій відбувається дієве особистісно-професійне оперантне навчання студентів.

Подальші дослідження технологій підвищення рівня мотивації особистості у професійній підготовці необхідно здійснювати в напрямку розкриття рушійних сил особистісно орієнтованої професійної підготовки майбутнього вчителя технологій на підставі визначення цінних принципів і підходів в чинних структурних концепціях мотивації особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Особистісно орієнтовані технології навчання і виховання у вищих навчальних закладах: колективна монографія / [автори: В. Андрущенко, Н. Дівинська, Б. Корольов та ін.; за заг ред. В. Андрущенка, В. Лугового]. – К. : Педагогічна думка, 2008. – 256 с.

2. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий : в 2 т. – Т. 2. / Г. К. Селевко – М. : НИИ школьных технологий, 2006. – 816 с. – (Серия

“Энциклопедия образовательных технологий”).

3. Селиванова Н. Л. Коллектив в современной школе / Н. Л. Селиванова // Народное образование. – 2004. – № 2. – С. 157–161.

4. Сухомлинский В. А. Мудрая власть коллектива / В. А. Сухомлинский // Методика воспитания коллектива. – М. : Молодая гвардия, 1975. – 239 с.

5. Хьелл Л. Теории личности / Хьелл Л., Зиглер Д. – СПб. : Питер, 2007. – 607с.

6. Шацкий С. Т. Работа для будущего : [докум. повествование]. Кн. для учителя. / С. Т. Шацкий. – М. : Просвещение, 1989. – 222 с.

7. Шулікін Д. Дмитро Табачник: загальна середня освіта в Україні буде конкурентоспроможною / Дмитро Шулікін // Освіта України. – 9 липня 2010. – № 51–52. – С. 2.

8. Якиманская И. С. Личностно-ориентированная школа: критерии и процедуры оценки ее деятельности / И. С. Якиманская // Директор школы. – 2003. – № 6. – С. 45–54.